

162. sz. Ajánlás

az idősebb dolgozókról

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Általános Konferenciája,

Amelyet a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal Igazgató Tanácsa hívott össze Genfben, és amely 1980. június 3-án hatvanhatodik ülészakára ült össze,

Emlékeztetve arra, hogy a megkülönböztetésről (foglalkoztatás és foglalkozás szerint) szóló 1958. évi Egyezmény és Ajánlás az életkort nem sorolta a megkülönböztetés alapjául szolgáló tényezők közé, de rendelkezik ezen felsorolás kibővítésének lehetőségéről, és

Emlékeztetve az idős dolgozókat érintő külön rendelkezésekre, amelyeket a foglalkoztatáspolitikáról szóló 1964. évi és az emberi erőforrások fejlesztéséről szóló 1975. évi Ajánlások tartalmaznak,

Emlékeztetve az idős személyek társadalombiztosítására vonatkozó, meglévő okmányok rendelkezéseire, különösen a rokkantsági, öregségi és a hátramaradt családtagoknak járó juttatásokról szóló 1967. évi Egyezményre és Ajánlásra, és

Emlékeztetve továbbá a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 60. ülészakája által 1975-ben elfogadott, a dolgozó nők egyenlő lehetőségeiről és a velük szemben alkalmazott egyenlő elbánásról szóló Nyilatkozat 6. cikk (3) bekezdésének rendelkezéseire, és

Kívánatosnak tartva a meglévő okmányok kiegészítését az idős dolgozók egyenlő esélyeiről és a velük való egyenlő bánásmódról, foglalkoztatásuk védelméről, nyugdíjazásuk előkészítéséről és nyugdíjazásukról szóló normákkal, és

Miután úgy határozott, hogy különböző javaslatokat fogad el az idős dolgozókra vonatkozóan (munka és nyugdíj), mely kérdés az ülészak negyedik napirendi pontjaként szerepelt, és

Miután döntött, hogy ezeket a javaslatokat egy Ajánlás formájában adja közre,

a mai napon, 1980. június 23-án elfogadja a következő Ajánlást, amely „Az idősebb dolgozókról szóló 1980. évi Ajánlás” néven idézhető:

I. ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. (1) A jelen Ajánlás mindazokra a dolgozókra vonatkozik, akik foglalkoztatásuk során vagy szakmájukban életkoruk előrehaladása miatt nehézségekkel kerülhetnek szembe.

(2) A jelen Ajánlás végrehajtása során minden ország, a nemzeti törvényekkel, rendeletekkel és gyakorlattal összhangban és a helyi körülményeknek megfelelő módon, külön életkor kategóriákra történő hivatkozással pontosabb meghatározást fogadhat el a jelen Ajánlás hatálya alá tartozó dolgozókra.

(3) Jelen Ajánlás a hatálya alá tartozó dolgozókra a továbbiakban „idős dolgozókként” hivatkozik.

2. Az idős dolgozók foglalkoztatási problémáival a teljes foglalkoztatás megvalósítását célzó átfogó és kiegyensúlyozott stratégia és - vállalati szinten - egy átfogó és kiegyensúlyozott szociálpolitika keretében kell foglalkozni, megfelelő figyelmet fordítva a népesség valamennyi csoportjára, ezáltal biztosítva, hogy a foglalkoztatási problémák ne tevődhessenek át egyik csoportból a másikba.

II. EGYENLŐ ESÉLYEK ÉS EGYENLŐ BÁNÁSMÓD

3. Minden tagállam köteles a dolgozók, koruktól függetlenül, egyenlő esélyeinek és a velük való egyenlő bánásmódnak a biztosítására szolgáló nemzeti politikája, jogszabályalkotása és gyakorlata keretében intézkedéseket tenni az idős dolgozók foglalkoztatási és szakmai megkülönböztetésének megakadályozására.

4. Minden tagállam a nemzeti feltételekkel és gyakorlattal összhangban álló módszerekkel

- (a) tegyen intézkedéseket arra, hogy a munkaadók és a munkavállalók szervezetei hatékonyan részt vehessenek a jelen Ajánlás 3. bekezdése szerinti politika kialakításában;
- (b) tegyen intézkedéseket arra, hogy a munkaadók és a munkavállalók szervezetei hatékonyan részt vehessenek e politika elfogadásának és alkalmazásának elősegítésében;
- (c) hozzon olyan törvényeket és/vagy támogasson olyan programokat, amelyek alkalmasnak tűnnek e politika elfogadásának és alkalmazásának biztosítására.

5. Az idős dolgozók, koruk miatti megkülönböztetéstől mentesen, részesüljenek a többi dolgozóval egyenlő esélyekben és egyenlő bánásmódban, különösen az alábbiak vonatkozásában -

- (a) pályaválasztási tanácsadáshoz és munkaközvetítéshez való hozzájutás terén;
- (b) gyakorlatuk, tapasztalatuk és képzettségük figyelembevételével -
  - (i) az általuk választott foglalkoztatáshoz való hozzájutás terén, mind az állami, mind a magánszektorban, kivéve azokat az eseteket, amelyekben a tevékenység sajátos követelményei, feltételei vagy szabályai korlátár előírását teszik szükségessé;
  - (ii) szakmai képzéshez való hozzájutás terén, különösen a továbbképzés és az átképzés terén;
  - (iii) fizetett tanulmányi szabadsághoz való hozzájutás terén, különösen képzés és szakszervezeti oktatás céljából;
  - (iv) a szakmai előmenetelhez és a feladatok kiosztására való jogosultsághoz való hozzájutás terén ;
- (c) a foglalkoztatás biztonsága terén, a munkaviszony megszüntetésére vonatkozó nemzeti törvények és gyakorlat valamint a jelen Ajánlás 22. bekezdésében említett vizsgálat eredményének függvényében;
- (d) az egyenlő értékű munkáért járó díjazás terén;
- (e) a társadalombiztosítás és a szociális juttatások terén;

- (f) a munkakörülmények terén, beleértve a munkavédelmet és munkaegészségügyet;
- (g) a lakáshoz jutás, a szociális juttatások és egészségügyi létesítmények igénybevétele terén, különösen, ha az ezekhez való hozzájutás szakmai tevékenységhez vagy foglalkoztatáshoz kapcsolódik.

6. Minden tagállam vizsgálja felül az érvényben lévő törvényes rendelkezéseket, közigazgatási előírásokat és gyakorlatot a jelen Ajánlás 3. bekezdésében említett politikához történő igazításuk érdekében.

7. Minden tagállam, a nemzeti feltételeknek és gyakorlatnak megfelelő módon

- (a) biztosítsa – a lehetőségekhez képest – a jelen Ajánlás 3. bekezdésében említett politika alkalmazását minden olyan tevékenységi területen, amely egy közhatóság irányítása vagy felügyelete alatt áll;
- (b) a munkaadók és munkavállalók szervezeteivel és más érintett szervezetekkel együttműködve segítse elő a politika alkalmazását minden más területen.

8. Lehetővé kell tenni az idős dolgozók és a szakszervezetek, valamint a munkaadók és szervezeteik számára, hogy az egyenlő esélyekkel és egyenlő elbánással kapcsolatos panaszok kivizsgálására az arra feljogosított szervezetekhez fordulhassanak annak érdekében, hogy biztosítva legyen a politikával össze nem egyeztethető gyakorlat módosítása.

9. Minden intézkedést meg kell tenni annak biztosítására, hogy a pályaválasztási, képzési és munkaközvetítő szolgálatok megadják az idős dolgozóknak mindazt a szolgáltatást, tanácsot és segítséget, amelyre szükségük van, hogy teljes mértékben élhessenek az egyenlő esélyekkel és egyenlő bánásmóddal.

10. A jelen Ajánlás 3. bekezdésében említett politika alkalmazása nem gyakorolhat hátrányos hatást az idős dolgozók védelme és támogatása szempontjából szükségesnek tartott külön intézkedésekre.

III. VÉDELEM

11. A munkafeltételeknek és a munkakörnyezetnek a kereső tevékenység valamennyi szakaszában történő javítására irányuló nemzeti politika keretében, a munkaadók és a munkavállalók képviselői szervezeteinek részvételével, a nemzeti feltételeknek és gyakorlatnak megfelelő intézkedéseket kell kidolgozni annak érdekében, hogy az idős dolgozók számára lehetővé váljék foglalkozásuk elfogadható feltételek közötti folytatása.

12. (1) Tanulmányokat kell végezni, a munkaadók és a munkavállalók szervezeteinek részvételével, annak feltárására, hogy mely tevékenységi típusok azok, amelyek feltehetően gyorsítják az öregedési folyamatot vagy amelyekben az idős dolgozóknak a munkakörülményekhez való alkalmazkodás terén nehézségeik lehetnek, valamint annak érdekében, hogy meghatározzák ennek okait és megfelelő megoldásokat találjanak.

(2) Ezen tanulmányok részét képezhetik a munkakörök és az azokhoz szükséges képességek általános értékelési rendszerének.

(3) A tanulmányok eredményeit széles körben terjeszteni kell, különösen a munkaadók és a munkavállalók szervezeteinek, és – adott esetben – rajtuk keresztül az érintett idős dolgozóknak.

13. Ha az idős dolgozók alkalmazkodási nehézségei elsősorban koruk előrehaladása miatt jelentkeznek, a kérdéses tevékenységekkel kapcsolatban – ésszerű határok között – intézkedéseket kell fogantatosítani annak érdekében, hogy -

- (a) megjavítsák azokat a munkafeltételeket és munkakörnyezeti tényezőket, amelyek feltehetőleg gyorsítják az öregedési folyamatot;
- (b) megváltoztassák a munkaszervezés és a munkaidő beosztás formáit, elsősorban a túlmunka korlátozásával, amennyiben ezek olyan feszültséggel vagy munkatempóval járnak, ami meghaladja az érintett dolgozók erejét;
- (c) munkahelyet és a munka tartalmát minden rendelkezésre álló technikai eszközzel, különösen az ergonómia elveinek alkalmazásával alakítsák a munkavállalókhöz, hogy ezáltal védjék egészségüket, megelőzzék a baleseteket és megőrizték munkaképességüket;
- (d) biztosítsák a dolgozók egészségi állapotának rendszeresebb ellenőrzését;
- (e) biztosítsák a munka olyan ellenőrzését, ami alkalmas a dolgozók biztonságának és egészségének a megőrzésére.

14. A jelen Ajánlás 13. bekezdés (b) pontja végrehajtása érdekében többek között az alábbi intézkedések tehetők vállalati szinten, a munkavállalók képviselőivel történő konzultációk után vagy képviseleti szervezeteik részvételével, vagy kollektív tárgyalások útján, az egyes országok gyakorlatának megfelelően:

- (a) az idős dolgozók rendes napi és heti munkaidejének csökkentése a fizikailag megerőltető, veszélyes és egészségre ártalmas munkakörökben;
- (b) a munkaidő fokozatos csökkentésének elősegítése egy előírt időszak alatt a dolgozók öregségi juttatásra jogosító életkorát megelőzően, minden olyan idős dolgozó esetében, aki ezt igényli ;
- (c) az éves fizetett szabadság meghosszabbítása a munkaviszony vagy az életkor alapján;
- (d) lehetőséget adni az idős dolgozóknak arra, hogy maguk szervezzék meg munka- és szabadidejüket a nekik megfelelő módon, különösen azáltal, hogy megkönnyítik a részmunkaidőben történő foglalkoztatásukat és biztosítják számukra a rugalmas munkaidőbeosztást;
- (e) megkönnyíteni az idős dolgozók foglalkoztatását a szokásos nappali munkaidős munkakörökben, ha egy meghatározott számú évet már folyamatos vagy félfolyamatosan többműszakos munkahelyen töltöttek.

15. Minden erőfeszítést meg kell tenni annak érdekében, hogy az idős dolgozók nehézségei olyan tanácsadási és képzési intézkedésekkel nyerjenek megoldást, mint amilyenek az emberi erőforrások fejlesztéséről szóló 1975. évi Ajánlás 50. bekezdésében szerepelnek.

16. (1) A munkaadók és munkavállalók képviseleti szervezeteinek részvételével intézkedéseket kell tenni az idős dolgozók szükségleteihez igazodó bérezési rendszerek alkalmazására, ahol ez lehetséges.

(2) Ezek az intézkedések az alábbiakat ölelik fel-

- (a) olyan bérezési rendszerek alkalmazását, amelyek nemcsak a munkatempót, hanem a szaktudást és a tapasztalatokat is figyelembe veszik;
- (b) az idős dolgozók áthelyezését teljesítménybéres munkákról időbéres munkákra.

17. Intézkedéseket lehet tenni annak érdekében is, hogy kívánságukra az idős dolgozók más munkalehetőséget kaphassanak saját szakmájukban vagy más szakmákban, ahol hasznosíthatják képességeiket és tapasztalataikat, lehetőség szerint jövedelemcsökkenés nélkül.

18. Létszámcsökkentés esetén, különösen a hanyatló iparágakban, külön erőfeszítéseket kell tenni az idős dolgozók sajátos szükségleteinek figyelembevételére, például azáltal, hogy megkönnyítik átképzésüket más iparágak részére, segítséget nyújtanak új munkahely megszerzéséhez vagy gondoskodnak jövedelmük megfelelő védelméről vagy megfelelő anyagi kárpótlásukról.

19. Külön erőfeszítéseket kell tenni azon idős személyek foglalkoztatásának vagy újbóli foglalkoztatásának megkönnyítésére, akik családi kötelezettségeik miatti távollétük után keresnek munkát.

IV. ELŐKÉSZÍTÉS A NYUGÁLLOMÁNYRA ÉS NYUGDÍJBA MENETEL

20. Jelen ajánlás ezen Része szempontjából-

- (a) az „előírt” kifejezés a jelen Ajánlás 31. bekezdésében említett valamelyik eszköz által vagy annak értelmében meghatározott cselekvést jelenti;
- (b) az „öregségi nyugdíj” olyan juttatásokat jelent, amelyeket egy előírt életkor elérése után nyújtanak;
- (c) a „nyugellátás” olyan öregségi juttatást jelent, amely megadásának feltétele mindennemű kereső tevékenység abbahagyása;
- (d) a „dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkora” az öregségi nyugdíj feltételeként előírt életkort jelenti, amelyre történő hivatkozással a folyósítást előbbre lehet hozni vagy el lehet halasztani;
- (e) a „hosszú szolgálati idő után járó juttatás” olyan juttatást jelent, amelynek megadása csak egy hosszú jogszerző idő teljesítésétől függ, életkorra való tekintet nélkül;
- (f) a „jogszerző idő” kifejezés egy járulékfizetési időszakot vagy egy foglalkoztatásban eltöltött időszakot, vagy egy tartózkodási időszakot, vagy ezek kombinációját jelenti, az előírások szerint.

21. Lehetőség szerint intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy -

- (a) biztosítva legyen az önkéntes nyugállományba menetel, egy olyan rendszer keretében, amely lehetővé teszi a munkából a kötetlen tevékenységbe való fokozatos átmenetet;
- (b) rugalmassá tegyék az öregségi nyugdíjra jogosító életkort.

22. A jelen Ajánlás előbbi és 3. bekezdéseinek figyelembe vételével felül kell vizsgálni azokat a jogszabályokat és egyéb rendelkezéseket, amelyek kötelezővé teszik a munkaviszony megszüntetését egy előírt életkorban.

23.

(1) A külön juttatások tekintetében alkalmazott politikája függvényében minden tagállam törekedjen annak biztosítására, hogy azok az idős dolgozók, akiknek munkaidejét fokozatosan csökkentik és az egy előírt szintet elér, vagy azok, akik részmunkaidőben kezdenek dolgozni, a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérése előtt egy

előírt időszakon át részesüljenek külön juttatásban, amely részben vagy teljesen kompenzálja jövedelmük csökkenését.

(2) A jelen bekezdés (1) albekezdésében említett külön juttatás mértékét és feltételeit elő kell írni; és ahol helyénvaló, a külön juttatást keresetként kell kezelni az öregségi nyugdíj kiszámítása céljából és azt az időszakot, amely alatt ezt folyósították, figyelembe kell venni az ilyen számításoknál.

24. (1) Azokat az idős dolgozókat, akik a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérése előtt egy előírt időszakon át munkanélküliek voltak, ezen életkor eléréseig továbbra is munkanélküli segélyben vagy megfelelő jövedelempótló támogatásban kell részesíteni, ahol munkanélküli segélyrendszer létezik.

(2) Ezzel egyenértékű intézkedésként, azon idős dolgozók számára, akik legalább egy éven át munkanélküliek voltak, jogosultságot kell biztosítani karkedvezményes nyugellátásra a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérése előtt egy előírt időszakon át; a karkedvezményes nyugellátást nem lehet a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkora elérésekor megkívánt jogszerző időnél hosszabb jogszerző időtől függővé tenni, mértékét pedig, amely megfelel annak, amit az érintett dolgozók ezen életkor elérésekor kapnának, nem lehet csökkenteni a valószínűleg hosszabb időszakon át tartó kifizetések ellensúlyozására, viszont az öregségi nyugdíj kiszámítása céljából azt az időszakot, amely a tényleges életkor és a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkora között van, nem szükséges beleérteni a jogszerző időbe.

25. (1) Azok az idős dolgozók, akik-

- (a) olyan szakmákban dolgoznak, amelyeket a nemzeti törvények, rendelkezések vagy nemzeti gyakorlat az öregségi nyugdíj szempontjából nehéznek vagy egészségre ártalmasnak minősítenek, vagy
- (b) előírt mértékben munkaképtelennek minősülnek,

legyenek jogosultak a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérése előtt egy előírt időszakon át a karkedvezményes nyugellátásra, amelynek folyósítását egy előírt jogszerző időtől lehet függővé tenni; mértékét pedig, amely megfelel annak, amit az érintett dolgozók a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérésekor kapnának, nem lehet csökkenteni a valószínűleg hosszabb időszakon át tartó kifizetések ellensúlyozására, viszont az öregségi nyugdíj kiszámítása céljából azt az időszakot, amely a tényleges életkor és a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkora között van, nem szükséges beleérteni a jogszerző időbe.

(2) A jelen bekezdés (1) albekezdésének rendelkezései nem vonatkoznak-

- (a) a rokkantsági nyugdíjban vagy munkára való alkalmatlanságuk alapján másféle nyugdíjban részesülő azon személyekre, akik rokkantsági vagy munkaképtelenségi foka legalább olyan szintű, ami karkedvezményes nyugellátásra jogosít;
- (b) azon személyekre, akikről megfelelő gondoskodás történik szakmai nyugellátási rendszer vagy más társadalombiztosítási ellátás révén.

26. Azok az idős dolgozók, akikre nem vonatkoznak a 24. és 25. bekezdések, legyenek jogosultak a korai öregségi nyugdíjra a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérése előtt egy előírt időszakon át, ezen juttatások csökkenthetők az olyan rendszeres öregségi nyugdíj összegében érvényesíthető levonásokkal, amelyet ezen életkor elérésekor kaphatnának.

27. Az olyan rendszerekben, ahol az öregségi nyugdíj megadása járulékok fizetésétől vagy a szakmai tevékenység időtartamától függ, az idős dolgozók, akik egy előírt jogszerző időt teljesítettek, legyenek jogosultak hosszú szolgálati idő után járó juttatásra.

28. A jelen Ajánlás 26. és 27. bekezdéseiben foglalt rendelkezéseket nem szükséges alkalmazni az olyan nyugdíjrendszerek esetén, ahol a dolgozók 65 éves korban vagy ennél korábban megszerezhetik jogosultságuk az öregségi nyugdíjra.

29. A munkaképes idős dolgozóknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy öregségi nyugdíjra vonatkozó igényüket a dolgozók öregségi nyugdíjra jogosító életkorának elérése után nyújthassák be, például hogy ezáltal teljesíthessék a nyugdíjra jogosító valamennyi feltételt vagy hogy magasabb összegű nyugdíjban részesüljenek, figyelembe véve, hogy a nyugdíjat magasabb életkorban kapják és – adott esetben – a pótlólag teljesített munkát vagy járulékokat.

30. (1) A kereső tevékenység utolsó éveiben nyugállományra előkészítő programok hajthatók végre a munkaadók és munkavállalók képviselői szervezeteinek, valamint más érintett szerveknek a részvételével. Ezzel összefüggésben szem előtt kell tartani a fizetett tanulmányi szabadságról szóló 1974. évi Egyezményt.

(2) Ezek a programok elsősorban azt tegyék lehetővé az érintettek számára, hogy tervet készíthessenek nyugállományba vonulásukról és alkalmazkodhassanak új helyzetükhöz azáltal, hogy tájékoztatják őket -

- (a) várható jövedelmükről és, elsősorban, öregségi nyugdíjukról, a nyugdíjasok adózási szabályairól és az olyan, őket megillető előnyökről, mint az orvosi ellátás, a szociális szolgáltatások és bizonyos közösségi szolgáltatások kedvezményes díjai;
- (b) a szakmai tevékenység folytatásának lehetőségeiről és feltételeiről, különösen a részmunkaidős lehetőségekről; valamint önállóvá válásuk lehetőségeiről;
- (c) az öregedési folyamatról és lassításának olyan eszközeiről, mint az orvosi vizsgálatok, a testedzés, a helyes táplálkozás;
- (d) a szabadidő kihasználásának lehetőségeiről;
- (e) a felnőttoktatási lehetőségek igénybevételéről, akár a nyugállományba vonulás különös problémáinak megoldása, akár az érdeklődési kör és a szakképzettség fenntartása vagy fejlesztése érdekében.

V. VÉGREHAJTÁS

31. A jelen Ajánlás végrehajtását – szükség esetén fokozatosan – törvények vagy rendelkezések vagy kollektív megállapodások útján vagy a nemzeti gyakorlattal összhangban álló más módon lehet biztosítani, figyelemmel a nemzeti gazdasági és szociális helyzetre.

32. Megfelelő intézkedéseket kell fogantatosítani, hogy a közvéleményt és elsősorban a pályaválasztási tanácsadásért, a képzésért, a munkaközvetítésért és más idevágó szociális szolgáltatásokért felelős személyeket, valamint a munkaadókat, munkavállalókat és szervezeteiket tájékoztassák azokról a problémákról, melyekkel az idős dolgozók szembesülhetnek, elsősorban a jelen Ajánlás 5. bekezdésében szabályozott ügyek tekintetében, és arról, hogy hogyan lehet őket segíteni az ilyen problémák leküzdésében.

33. Intézkedéseket kell tenni annak biztosítására, hogy az idős dolgozók részletes felvilágosítást kapjanak jogaikról és lehetőségeikről, és ösztönözve legyenek arra, hogy ezekkel éljenek.